

Bartoněk, Antonín

Substantiva 1. deklinace v mykénské řečtině

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1988, vol. 37, iss. E33, pp. [21]-32

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109189>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ANTONÍN BARTONĚK

SUBSTANTIVA 1. DEKLINACE V MYKÉNSKÉ ŘEČTINĚ

Ve dvou starších číslech SPFFBU jsem se pokusil o zpracování jazykového materiálu mykénské 3. deklinace (Bartoněk 1980, 1982), analogickým způsobem přistupuji nyní k obdobnému zpracování substantiv 1. deklinace (rozbor adjektiv bude proveden souhrnně spolu s o-kmenovými formami 2. deklinace).

Problematika zpracování mykénských dokladů 1. deklinace (a rovněž i 2. deklinace) je spojena s některými potížemi, jež se neobjevovaly u konsonantických a samohláskových, resp. diftongických kmenů 3. deklinace. Předně postrádá výrazový soubor 1. a 2. deklinace onu bohatou vnitřní diferenciaci, která dovoľovala výrazy 3. deklinace členit do celé řady dílčích kmenových subkategorií, a tak se masa dokladů obou deklinací, v mykénštině značně frekventovaných, jeví jako málo rozčleněná, a tudíž nepřehledná. Za druhé mají jména 1. deklinace (a ještě ve větší míře to platí o 2. deklinaci) koncovky toho typu, že celá řada z nich (zvláště v singuláru) byla zachycována v grafickém systému lineárního písma B zcela stejným způsobem, takže v mnoha případech nelze přesněji určit pád daného slova. Z těchto důvodů bude tedy u 1. deklinace zvláště zapotřebí, abychom soustředili svou pozornost především na doklady s bezpečnou interpretací.

Mykénské výrazy 1. deklinace jsou nejčastěji feminina, méně často maskulina. Maskulina mají charakter čistých \bar{a} -kmenů na $-\bar{a}s$, feminina 1. deklinace se člení na \bar{a} -kmeny (typ *agorā*) a na *ja*-kmeny s redukováným $-ja$ za starší $-jə$ (typ *hiereia* a typ *torpedza*). Krátkost koncového *a* nelze u těchto dvou typů prokázat přímo z rozboru lineární ortografie (lineární písmo B nerozlišovalo mezi dlouhými a krátkými samohláskami), na jejich mykénskou existenci lze v podstatě usuzovat pouze na základě buď historicko-morfologických úvah (u typu *torpedza* se sibilantním zakončením) nebo prostě pozdějších alfabetských analogií (u typu *hiereia*).

A. FEMININA

1. Apelativa ženského rodu

a) *ā*-kmeny

V mykénských textech se objevuje celá řada *ā*-kmenových apelativ, mezi nimiž mají bezpečnější interpretaci zejména následující výrazy:

e-ko-raš	KN Dk 969 PY Cn 655+	agorā, zde snad „soubor“, srov. <i>agorā</i> „náměstí“	nom. sg.
a-ma	KN E 845+	amā „žeň“?, srov. <i>amaō</i> „žnu, sbírám“, <i>amē</i> „žeň“	nom. sg.?
a-ni-ja	KN Sd 4402+ PY Sd 1315	(h)ānīai „otěže“ srov. <i>hēnīai</i>	nom. pl.
a-ni-ja-pi	KN Sd 4401+	(h)ānīāphi „s otěžemi“	instr. pl.
a-ni-ja-e	PY Sb 1315	(h)ānīāe?	nom./ak. du.
a-ro-pa	PY Fr 1225+	aloiphā „mast“ srov. <i>aloiphē</i>	nom. sg.
a ₃ -ka-sa-ma	PY Jn 829	aiksmans „hrot oštěpu“, srov. <i>aikhmē</i> „oštěp“	ak. pl.?
di-pte-ra	PY Ub 1318	dīptherā, -ai „vydělaná kůže“, srov. <i>dīptherā</i>	nom. sg. (du.) pl.
di-pte-ra ₃	PY Sb 1315	—“—	nom. pl.
do-e-ra	KN Ai 824+ PY Ae 303+	doelā, -ai „služebnice, otrokyně“, srov. <i>doulē</i>	nom. sg./pl.
e-ka-ra	PY Ta 709	eskharā „krb“, srov. <i>eskharā</i>	nom. sg.
e-ke-i-ja	PY Va 1324	enkhe(h)iai „druh oštěpu“, srov. hom. <i>enkheis</i> „oštěp“	nom. pl.?
e-pi-ki-to-ni-ja	KN L 693	epikhitōnia „kovové příslušenství oděvu“, srov. <i>khitōn</i> „oděv“	
e-pi-ko-wa	KN Fh 343	epikhowā „olej k natírání“, srov. <i>epikhoa: katakhysis</i>	
e-qe-a-o	KN V 56	(činitelské jméno?)	gen. pl.
e-ra-wa	KN F 841	elaiwā, -ai „oliva (strom)“, srov. <i>elaiā</i>	gen. sg.
e-ri-ka	KN So 894+	helikās „vrba“, „vrbové dřevo“, srov. ark. <i>helikē</i> „vrba“	gen. sg.
e-ru-mi-ni-ja	PY Vn 46	elumniai „střešní trámy“, srov. <i>elymniai</i> Hesych.	nom. pl.
i-qi-ja	KN Sd 4409+	(h) ikk ^w iā, -ai „vůz“?, srov. adj. <i>hippios</i> „koňský“	nom. sg. nom. du.
ka-da-mi-ja	MY Ge 604	kardamiā (druh koření), srov. <i>kardamon</i> „feřicha“	
ka-pi-ni-ja	PY VN 46	kapniās „komín, srov. „komín“, srov.	gen. sg.
ke-ro-si-ja	PY An 261+	geronsiā?, „sném starších“, srov. <i>gerousiā</i>	
ki-ra	MY V 659	gilā „holčička“, srov. hom. <i>neogilos</i> „novorozené“	
ki-ri-ta	KN G 820	krithān, -ans „ječmen“ srov. <i>krithē</i>	ak. sg./pl.

ko-te-ri-ja	PY Ta 709	<i>khō(s)tēria, -ai?</i> „nářadí příslušící ke krbu“, srov. <i>khōnnými</i> „házet, vršit“	nom. pl. f.
ko-to-na	PY Aq 64+	<i>ktoinā, -ān, -ai, -ans</i> „zeměd. půda“; srov. <i>ktoinai: dēmos memerismenos</i> Hesych.	nom., gen. sg.
ko-to-i-na	KN Uf 1031+	<i>ktoinā</i>	nom./ak. pl.
ko-to-na-o	PY Eb 297+	<i>ktoināōn</i>	gen. pl.
ko-to-no	PY Eb 338+	<i>ktoinō</i>	ak. du.
ko-wa	KN Ag 1854+ PY Aa 62+	<i>korwā, -ai</i> „dívka“, srov. <i>korē</i>	nom. sg., du., pl.
ku-su-to-ro-qa	KN B 817 PY ED 411+	<i>ksunstrokwā</i> „souhrn“, srov. <i>systrophē</i>	nom. sg.
me-ra-pi*	PY Cn 418	<i>malāphi</i> „pod operadlem“, srov. <i>malē</i> „operadlo“	instr. pl.
mi-ta	MY Ge 602+	<i>minthā, -māta</i> „srov. <i>minthē</i> “	
o-ka	PY Ub 1318	<i>okhā</i> „opěra, řemen“, srov. <i>okheus</i>	nom. sg.
o-ka	PY An 657+	<i>orkhā</i> „stráž“, srov. <i>arkhē</i> „vláda“, <i>orkhamos</i> „velitel“	
o-pa	KN Am 821+ PY Sh 736+	<i>opā, -ās?</i> „daň, dávka“?	nom., gen., sg.
pa-ra-wa-jo	KN Sk 789+ PY Sh 737	<i>paraw(w)aiō?</i> „lícnice přílby“ srov. <i>pareiai</i>	nom. du.
pe-te-re-wa	— viz pte-re-wa		
pi-a ₂ -ra	PY Tn 996	<i>phi(h)alai</i> „pánev“, srov. <i>phialē</i> „číše“	nom. pl.
srov. i			
pi-je-ra ₃	PY Ta 709	<i>phi(h)elai</i>	nom. pl.
pi-ri-ja-o	PY Vn 46	<i>phliāōn</i> „zárubeň dveří“, srov. hom. <i>phliai</i>	gen. pl.
po-ka	KN Dp 997+	<i>pokai</i> „rouno“, srov. <i>pokos</i>	nom. pl.
po-qa	PY Un 138 TH Ug 17 KN Gv 862	<i>phorg^{wa}-</i> „jídlo, krmivo“, srov. <i>phorbē</i>	
po-qe-wi-ja	PY Sb 1315	<i>phorg^{wei}ai</i> „ohlávka“, srov. <i>phorbēiā</i>	nom. pl.
po-qe-wi-ja-i	PY An 1282	<i>phorg^{wei}aihi</i>	dat./lok. pl.
po-ro-ko-wa	KN Fh 350	<i>prokhowā</i> „výlevka“?, srov. <i>prokhoē</i> „konvička“	nom. pl.
pte-no	KN Sd 4402+	<i>pternō</i> „nožní opěra“, srov. hom. <i>pternē</i> „pata“	nom. du.
pte-re-wa	KN Se 879+	<i>ptelewās</i> „jilm“, srov. hom. <i>pteleē</i>	gen. sg.
pe-te-re-wa	KN So 894	<i>ptelewās</i>	gen. sg.
pu-ka-ta-ri-ja	KN L 474+	<i>puktaliai</i> „dvojité látko“, srov. <i>ptyktos</i> „složený“	nom. sg.
pu-ta-ri-ja	KN E 849	<i>phutaliā</i> „sad“, srov. <i>phytaliā</i>	nom. sg. nebo pl.
srov. i			
pu-te-ri-ja	KN Uf 981+	<i>phutaliān?</i>	ak. sg.
qa-si-re-wi-ja	KN As 1516+ PY Tn 711	<i>g^{was}ilēwija</i> „sídlo g ^{was} ilēwa“, srov. <i>basileia</i> „královláda“	dat. sg.
]qo-i-na[KN X 7735	<i>k^woiñā</i> „trest“, srov. <i>poiñē</i>	

ra-wa-ke-ja	KN As 1516	<i>lawagetiā?</i> (chybně místo ra-wa-ke-si-ja?) „sídlo lawagety“, srov. <i>lāgetās</i>	
ra-wi-ja-ja	PY Aa 807+	<i>lāwīaiat</i> „zajatkyň“, srov. hom. <i>lāiades</i> , ion. <i>lēie</i> , dór. <i>lāiē</i>	nom. pl.
ra-wi-ja-ja-o	PY Ad 686	<i>lāwīaiadn</i>	gen. pl.
ta-ra-si-ja	KN Lc 535+ PY Jn 310+	<i>talasiā, -ān</i> (jednotka surovinného materiálu), srov. <i>talasiā</i> „předení vlny“	nom./ak. sg.
te-o-po-ri-ja	KN Ga 1058	<i>theophoriā</i> (název slavnosti?), srov. <i>theophoriā</i> „boží majetek“	nom. sg.
ti-ra	KN Od 681+	<i>tilai?</i> „chumáč vaty“ srov. <i>tillō</i> „trhám“	
to-pa	PY Ub 1318	<i>torpās</i> „koš?“ srov. <i>tarpē</i> Pollux	gen. sg.
to-ro-qa	KN Fh 358+	<i>trok^whā</i> „pokrm, jídlo“, srov. <i>trofē</i>	nom. sg.
srov. i to-qa	KN Fh 358+		
tu-ru-pte-ri-ja	PY An 35+	<i>struptēriās</i> „kamenec“, srov. <i>struptēriā</i>	gen. sg.
tu-ru-pe-te- (-ri-ja)	KN X 986		
wo-ka	PY Sa 487+	<i>wokhā, -ai</i> „vozidlo“, srov. hom. <i>okhea</i>	nom. nebo dat. sg.
zo-a	KN Nc 4473+	<i>dzoā?</i> „olej z druhého lisování?“ srov. <i>dzoē</i> Hesych.	nom. sg.

Patří sem zřejmě i řada dalších výrazů, j. e-pi-ro-pa-ja KN (vztah k zpracování vlny), ka-tu-re-wi-ja-i PY (dat. pl.), trojice výrazů ki-ri-te-wi-ja KN, PY (nom. pl.), -ja-i KN (dat.-lok. pl.), -ja-pi PY (instr. pl., označení žen s náboženskou funkcí), dále ne-we-wi-ja KN, PY (nom. pl.), -ja-o PY (gen. pl., označení žen činných v textilní výrobě), ne-qa-sa-pi (instr. pl.), o-pi-i-ja-pi KN *opi-hiāphi* (instr. pl., část otěží?), o-pi-ke-re-mi-ni-ja PY *opi-kelemnians* nebo *opi-krēmniāns* (ak. pl.), o-pi-ke-re-mi-ni-ja-pi PY (instr. pl.; součást vozu?), pe-di-je-wi-ja PY (nom. pl.; typ zbraně?), pe-*65-ka PY, po-re-e-ke-te-ri-ja PY *pro(h)elektēriā* (příslušenství zbroje, srov. *helkoō* „táhnou“), qa-ka-na-pi KN (instr. pl.), qe-ra-na PY (název nádoby), sa-pa KN, MY (tkanina?), ti-ta-ma KN (nom. pl.), -ma-i KN (dat. pl.), to-u-ka KN (srov. *teukhō?*), we-ke-i-ja KN (srov. *ergasiā* „společenství řemeslníků“), wo-ro-ne-ja MY *worneiā* (srov. *arēn* „beránek, jehně“).

b) ja-kmeny

V poměrně značné míře jsou v mykénštině doloženy ja-kmeny. Nejčastěji to bývají názvy ženských profesí na *-eia* (např. i-je-re-ja) či *-ria* (me-re-ti-ri-ja), me-re-ti-ra₂ aj.), časté je i zakončení *-za* < *-dja*, *-gja*, *-kja* (to-pe-za), méně časté je *-sa* < *-tja*.

a-ke-ti-ra ₂ =	PY Aa 815+	<i>akestriat</i> „švadlena“, srov.	nom. pl.
a-ke-ti-ri-ja	KN Ai 739+	<i>akestria</i> nebo <i>askētriat</i>	nom. du.
	PY Aa 85+	„pracovnice“ srov. <i>askō</i>	nom. pl.?
		„zhotovují“	
a-ke-ti-ra ₂ -o	PY Ad 290+	<i>akestriādōn</i> atd.	gen. pl.
a-ke-ti-ri-ja-i	PY Un 219+	<i>akestriāhi</i> atd.	dat. pl.
	MY Fo 101+		

Srov. i				
a-ze-ti-ri-ja	KN Ap 694+	(grafická nebo fonetická varianta)	nom. pl.	
a-re-ke-te-ja	KN Ak 5009+	<i>álaketeiai</i> nebo <i>-ai</i> , „přadlený“,	nom. pl.	
	PY Aa 89	srov. <i>élakatē</i> „přeslice“	nebo dat.	
	TH Of 34		sg.	
a-re-ke-te-ja-o	PY Ad 677	<i>álaketeiáōn</i>	gen. pl.	
à-ra-te-ja-o	PY Ad 380	<i>álaketeiáōn</i> (chybně)		
a-ro-u-ra	PY Eq 213	<i>arourans</i> „zemědělská půda“,	ak. pl.	
		srov. hom. <i>aroura</i>		
a ₃ -sa	PY Un 1426	<i>aisa</i> „podíl“ srov. <i>aisa</i>	nom. sg.	
	TH Ug 14			
i-je-re-ja	KN Fp 1	(<i>h</i>) <i>iereia</i> , <i>-ās</i> „kněžka“	nom./gen.	
	PY Ae 303+	srov. <i>hiereta</i>	sg.	
i-te-ja-o	PY Ad 684	(<i>h</i>) <i>istetiáōn</i> „tkadlena“, srov.	gen. pl.	
		<i>histos</i> „tkalcovský stav“		
me-re-ti-ri-ja	PY An 62	<i>meletriai</i> „mlečka“	nom. pl.	
me-re-ti-ra ₂	PY Ab 789			
me-re-ti-ra ₂ (-o)	PY Ad 308	<i>melatriáōn?</i>	gen. pl.	
pe-ki-ti-ra ₂	PY Ab 578+	<i>pektriai</i> „mykačka vlny“	nom. pl.	
pe-ki-ti-ra ₂ -o	PY Ad 694	<i>pektriáōn</i>	gen. pl.	
ra-pi-ti-ra ₂	PY Ab 555	<i>raptrirai</i> „švadlený“,	nom. pl.	
		srov. <i>rhaptria</i>		
ri-ne-ja	PY Ab 745	<i>lineiai</i> „zpracovatelky lnu“?,	nom. pl.	
		srov. <i>linon</i> „len“		
ri-ne-ja-o	PY Ad 670+	<i>lineiáōn</i>	gen. pl.	
su-za	KN F 841+	<i>sūtsai</i> < * <i>suk-jai</i> „číkovník“	nom. pl.	
	PY Er 880	srov. <i>sūkon</i>		
to-pe-za	KN V 280	<i>torpedza</i> < * <i>tr-pedja</i> „stůl“	nom. pl.	
		srov. <i>trapedza</i>		
to-pe-zo	PY Ta 715	—“ (chybná grafika)?	nom. du.?	
wa-na-so-l	PY Fr 1222+	<i>wanasso(i)hjin?</i> „dvěma	dat. du.??	
		královnám“, srov. <i>wanassa</i>		
wa-no-so-i	PY Fr 1219	—“ (chybná grafika)	dat. du.??	
we-pe-za	PY Ta 713	(<i>h</i>) <i>weppeza</i> nebo (<i>h</i>) <i>wespeza</i>	nom. sg.	
		„stůl o šesti nohách?“		
srov. i				
e-ne-wo-pe-za	PY Tn 642+	<i>ennewopedza</i> „stůl s devíti	nom. sg.	
		nohami?“		
we-we-si-je-ja	PY An 762	<i>werwesieiai</i> „zpracovatelka vlny“,	nom. pl.	
		srov. <i>eiros</i> „vlna“		
we-we-si-jo-ja-o	PY Ad 318	<i>werwesieiáōn</i>	gen. pl.	
wi-ri-za	KN Od 2026	<i>wridza</i> „křen“, srov.	nom. sg.	
	PY Un 249	<i>rhída</i>		

Pravděpodobně sem patří i výrazy do-ge-ja?, PY, e-ne-re-ja KN, e-ro-pa-ke-ja KN⁺, MY, ka-ru-ti-je-ja-o PY (gen. pl.), ku-ri-na-ze-ja? PY, o-nu-ke-ja PY (nom. pl.), o-nu-ke-ja-jo PY (gen. pl.), o-ti-ri-ja, o-ti-ra₂ PY (nom. pl.), o-ti-ra₂-o PY (gen. pl.), pa-ke-te-ja PY (nom. pl.), pa-ke-te-ja-o PY (gen. pl.), ra-qi-ti-ra₂ PY (nom. pl.), ra-qi-ti-ra₂-o PY (gen. pl.), te-pe-ja KN, TH, (nom. pl. nebo dat. sg.), te-pe-ja-o PY (gen. pl.), we-ra-te-ja KN, we-ra-ti-ja KN — většinou bezpečné doklady ženských činností, avšak zatím bez spolehlivější etymologie.

2. Vlastní jména ženského rodu

K *ā*-kmenům, resp. *ja*-kmenům, patří i celá řada vlastních jmen osobních (lidí i bohů), místních, resp. etnik. Mezi *ā*-kmeny a *ja*-kmeny tu nerozlišujeme, protože zejména u etymologicky méně jistých výrazů není vždy takové rozlišení možné.

a) Jména smrtelných osob

Z osobních jmen vyjímáme aspoň ta, která mají poměrně spolehlivou interpretaci a přijatelné paralely v alfabetické řečtině. Jsou to např. a-da-ra-te-ja PY *Adrāsteia*, a-pi-do-ra MY *Amphidōraī* (dat.), a-re-ka-sa-da-ra MY *Aleksandra*, a-ti-ke-ne-ja MY *Antigeneīai* (dat.), a₃-wa-ja PY *Aiwaiā?*, srov. hom. *Aiaiē*, i-do-me-ne-ja PY *Idomeneia*, ke-ra-me-ja KN *Kerameia?*, ke-sa-da-ra PY *Kes(s)andrā?*, srov. *Kassandrā*, me-ki-to-ki-ri-ta PY *Megistokritā*, pu-ri-ka-ra KN *Philagrā*, pi-ri-ta PY *Philistā*, pi-ro-pa-ta-ra PY *Philopatrā*, pi-ro-wo-na *Philowoinā?*, pu-wa KN *Purwā*, srov. *Pyrrhā*, re-ka PY *Leschā*, si-ma PY *Simā*, te-o-do-ra MY *Theodōrā* — a několik desítek dalších ženských osobních jmen s méně jistou fonetickou interpretací.

b) Jména ženských božstev

a-ta-na-po-ti- -ni-ja	KN V 52	<i>Athānāi Potniāi</i> „Paní Atháná“ srov. hom. <i>potni' Athēnaie</i>	dat. sg.
di-u-ja	PY Cn 1287+	<i>Diwjas, Diwjai</i> (ženský protějšek <i>Diūv</i>)	gen., dat.
di-wi-ja	KN Xd 97 PY An 607		
e-ra	PY Tn 316+ TH Of 28	<i>Hērāi</i> „Héfe“ srov. <i>Hērā</i>	dat.
e-re-u-ti-ja	KN Gg 705+	<i>Eleuthiāi</i> ; srov. hom. <i>Eleithyia</i> , krét. <i>Elethyia</i> lak. <i>Eleuthiā</i>	dat.?
i-pe-me-de-ja	PY Tn 316	<i>Iphemedēiāi</i> , srov. hom. <i>Iphimedeta</i>	dat.
i-qe-ja	PY An 1281	(<i>H</i>) <i>ikk'weidi</i> „Paní koní“ srov. hom. <i>hippeios</i> „koňský“	
pe-re-82	PY Tn 316+	<i>Preswāi?</i> , srov. <i>Persē</i> , <i>Persephone</i>	dat.
po-ti-ni-ja	HN Gg 702+ PY An 1281+ MY Oi 701+ TH Of 36	<i>Potnia</i> , - <i>ās, āi</i> „Paní“ vesměs jako označení božstva, často s dalšími atributy, srov. hom. <i>potnia</i> (viz i níže)	nom., gen., dat.
po-si-da-e-ja	PY Tn 316	<i>Posidāeīai</i> , ženský protějšek Poseidóna	dat.
qe-ra-si-ja	KN Fp 1+	srov. hom. <i>potnia thērōn</i> , „Paní zvířat“, srov. <i>thēr</i> „zvíře“	dat.
si-to-po-ti-ni-ja	MY Oi 701	<i>Siton potniāi</i> „Paní obilí“, srov. <i>Sitō</i> jako atribut Démétrý	dat.

Do téže kategorie asi náleží i výraz *wa-na-sa* PY Tn 316 (dat.) a snad i *do-qe-ja* PY An 607.

c) Místní jména

Z bezpečněji interpretovaných místních jmen uvádíme:

<i>a-ka-wi-ja-de</i>	KN C 914	<i>Akhaiwiān-de</i> , srov. <i>akhaiā</i>	ak. sg. + -de
<i>a-pa-ta-wa</i>	KN C 902 ⁺	<i>Aptarwā</i> srov. <i>Apterā</i>	
<i>de-we-ro-a₃-ko-ra-i-ja</i>	PY Ng 3194	<i>Deuro-argolaiā</i> „Přední provincie“ (před pohořím Aigaleon)	
<i>di-ka-ta-de</i>	KN Fp 7 ⁺	<i>Dikatān-de</i> , srov. <i>Diktē</i>	ak. sg. + -de
<i>ku-do-ni-ja</i>	KN Ce 59 ⁺	<i>Kudōniā</i> , srov. <i>Kydōniā</i>	
<i>ku-do-ni-ja-de</i>	KN L 588	<i>Kudōniān-de</i>	ak. sg. + -de
<i>pe-ra₃-ko-ra-i-ja</i>	PY Ng 332 ⁺	<i>Per-aigolaiā</i> „Zadní provincie“	
<i>pé-ra-lo-ra-i-ja</i>	PY Pa? 398	(za pohořím A.)	
<i>pi-82</i>	PY Ac 1276 ⁺	<i>Piswā?</i> , srov. <i>Pisa</i>	
<i>pi-82-de</i>	PY Vn 20	<i>Piswānde</i>	ak. sg. + -de
<i>te-qa-de</i>	MY X 508	<i>Theg^wands-de</i>	ak. sg. + -de
	TI (pečetní střípek)		

Srov. dále i *a-ke-re-wa* PY, *-wa-de* PY, *a-pi-ke-ne-a* PY *Amphige-nea?* (podle kontextu místní jméno!), *a-si-ja-ti-ja* PY⁺, resp. i *a-sa-ti-ja*, *a-(.)ta₂??*, *da-83-ja* KN, *-ja-de* KN (ak.), *-ja-i* KN (dat.-lok.), *e-ra* KN⁺, *e-ra-de* KN (ak.), *e-sa-re-wi-ja* PY⁺, *ke-i-ja-ka-ra-na* PY *-krānā?* „pramen“ vedle zřejmě souznačného *ze-i-ja-ka-ra-na* PY, *ke-re-za* PY, *ki-ri-ta-de* KN⁺ (ak.), *ki-ri-ta-i* KN (dat.-lok.), *ma-sa* KN⁺, *ma-sa-de* KN (ak.), *me-ta-pa* PY⁺, *-pa-de* PY (ak.), *me-za-na* PY⁺, srov. *Messēnē*, *me-za-ne* (chyba písaře), *o-na* KN, PY, (*o-na-de* KN, *pa-ki-ja-na* PY⁺, *qa-ra* KN⁺), *ra-u-ra-ti-ja* PY *Lauranthiās* (gen. sg.), *ra-wa-ra-ti-ja* PY, *ra-wa-ra-ta₂* PY⁺, *ro-o-wa* PY, *sa-ma-ra* PY⁺, *sa-ma-ra-de* PY (ak.), *se-to-i-ja* KN⁺, *su-ki-ri-ta* KN⁺ *Sugrita?*, srov. *Sybrita*, *ta-pi* KN (instr.), *te-mi-ti-ja* PY *Themistiā*, *ti-mi-ti-ja* PY (gen.?), *tu-ni-ja* KN⁺, *-ja-de* KN (ak.), *u-pa-ra-ki-ri-ja* PY, *u-po-ra-ki-ri-ja* PY, srov. *Hyperakria*.

d) Etnika

Zvláštní skupinu tvoří *a*-kmenová ženská jména, odvozená od místních jmen; od původu to jsou apelativa, v mykénských textech vystupují buď jako skutečná etnika (obyvatelská jména; v tom případě bývají v plurálu) anebo již jen jako jména jednotlivých osob, bez přímého vztahu ke konkrétním místům:

<i>a-pa-te-wa-ja</i>	KN	<i>Aptarwaiāi</i> , ženy z Aptarwy, Aptery	nom. pl.?
<i>ka-pa-ti-ja</i>	PY	<i>Karpathiā</i> , žena z Karpathu? srov. <i>Karpathios</i>	
<i>ka-pa-si-ja</i>	PY	<i>Karpasiā</i>	
<i>ki-ni-di-ja</i>	PY	<i>Knidiāi</i> „ženy z Knidu“, srov. <i>Knidios</i>	nom. pl.
<i>ki-ni-di-ja-o</i>	PY	<i>Knidiāon</i>	gen. pl.

mi-ra-ti-ja	PY	<i>Milátiai</i> , ženy z Milétu, srov. <i>Milēstos</i>	nom. pl.
mi-ra-ti-ra	PY	—“— (chyba písafé)	
mi-ra-ti-ja-o	PY	<i>Milátiaōn</i>	gen. pl.
pa-i-ti-ja	KN	<i>Phaistia</i> , žena z Faistu	nom. sg.
re-u-ka-ta-ra-ja	PY	<i>Leuktraid</i> , srov. místní jméno <i>Leuktron</i>	
ru-ki-ti-ja	KN	<i>Luktia</i> , žena z Luktu, pozdějšího Lyktu	nom. sg.
te-qa-ja	KN, PY	<i>Thegwaiá</i> , žena z Théb, srov. <i>Thēbaios</i>	nom. sg.
tu-ri-si-ja	KN	<i>Turisiai</i> , ženy z Tulissu, Tylissu	nom. pl.??

Lze k nim přiřadit i ženské osobní jméno po-ni-ke-ja KN *Phoinikeiai* „Foiničanka?“ (dat.). Dále sem pravděpodobně patří i výrazy da-te-we-ja KN (nom. pl.), da-wi-ja KN, e-wi-pi-ja PY *Euripiai?* (nom. pl.), ka-ta-ra KN *Katrai?* (nom. pl.) s dalšími pádovými formami ka-ta-ra-i KN (dat.-lok. pl.) a ka-ta-ra-pi KN (instr. pl.), ki-ma-ra PY, ki-ma-ra-o PY (nom., gen. pl.), ku-ta-ti-ja KN, pa-ki-ja-ni-ja PY, po-ra-i PY (dat.-lok. pl.) vede po-ra-pi PY (instr. pl.), qa-mi-ja KN. Některé z těchto jmen mají zároveň doložené i mužské paralely na -jo. Adjektiv utvořených od místních jmen je ovšem větší množství, zde jsme registrovali pouze výrazy doložené v substantivní funkci.

Většina vlastních jmen, která jsme uvedli v předchozím výkladu patří k čistým *ā*-kmenům: k *ja*-kmenům náleží některá osobní jména, jako a-da-r-a-te-j-a, a-ti-ke-ne-ja, i-do-me-ne-ja, ke-ra-me-ja, po-ni-ke-ja, dále apelativum po-ti-ni-ja *potnia*, užívané ve jménech božstev, a asi i božská jména e-re-u-ti-ja, do-qe-ja, i-pe-me-de-ja, i-qe-ja, po-si-da-e-ja, wa-na-sa (třebaže ne vždy s plnou mírou jistoty).

Přehled pádových tvarů *ā*-/ja-kmenových feminin

	Sg.		Du.		Pl.	
Nom.	-a	- <i>ā</i>	-o	- <i>ō</i>	-a	- <i>ai</i>
			-a?	- <i>ā?</i>		
			-a-e?	- <i>āe?</i>		
Gen.	-a	- <i>ās</i>	-o-i?	- <i>oīn?</i>	-a-o	- <i>āhōn</i>
Dat.	-a	- <i>āi</i>			-a-i	- <i>āhi</i>
Ak.	-a	- <i>ān</i>			-a	- <i>ans(-de)</i>
Instr.					-a-pl	- <i>āphi</i>

Výskyt krátkého *a* v nom. sg. předpokládáme v zakončeních -o-ja, -ri-ja, -ra₂, -sa, -za, ojedinele i v -ra (a-ro-u-ra) a -ni-ja (po-ti-ni-ja). Celý singulár má stejné grafické zakončení -a. Nejčastěji je doložen nominativ, porůznu i genitiv a dativ (zvláště u osobních jmen, přitom dativ hlavně u jmen bohyní); akuzativ je častější jen u místních jmen (především s allativní směrovou partikulí -de). Dlouhý diftong -*āi* v dat. sg. je konvenční transkripce, stejně možné by tu bylo i lokativní krátké -*ai*, doložené v řadě klasických řeckých dialektů (a předpokládané i pro arkadštinu).

V nom./ak. du. jsou doloženy jen innovační tvary, které vytlačily původní *-ai*. Vícekrát tu nacházíme *-o = -ō*, převzaté od *o*-kmenů (např. *to-pe-zo torpezō*; srov. *kalypsamenō* Hés., Erga 198, nebo att. *tō*, platné i pro nom./ak. du. fem.). Inovační *ā*-kmenové *ā*, doložené v klasických řeckých dialektech, se snad nachází v tvaru *ko-wa PY Ab 379*, který plní funkci duálu, ale může jít i o příležitostné užití nom. pl. místo nom. du. Ojedinělé je i *-a-e = -āe* (*a-ni-ja-e (h)āni-jāe*), jež bývá vykládáno jako zmíněné inovační duálové *-ā*, zvýrazněné zakončením *-e*, převzatým od 3. deklinace. Tento tvar, jak ještě uvidíme, má paralelu i u *a*-kmenových maskulin. Tvarové kolísání nom./ak. duálu ukazuje na nedostačnou fixaci těchto pádů v mykénštině. Nejistý je i výklad výrazu *wa-na-so-i* jako duálového *wanas(s)oin* (gen.-dat.), jež by odpovídalo arkadskému *toin*, užívanému pro všechny tři rody. CHADWICK, Docs.² 478, dává však přednost plurálové interpretaci *wanas(s)oihi* (dat./lok. pl.).

Plurálové tvary jsou podstatně lépe diferencované než singulárové; stejné grafické zakončení má jen nom. a ak., kdežto gen., dat. i instr. se navzájem liší, a to velmi výraznými koncovkami. V nom. pl. se pod zakončením *-a* skrývala již koncovka *-ai*, jak o tom svědčí variantní grafika typu *di-pte-ra₃*, *pi-je-ra₃* se znakem *RA₃*, který se zpravidla foneticky interpretuje jako *rai*. Dativní *-a-i* bývá interpretováno jako *-āhi* s provedenou změnou *s > h*, zatímco všechny řecké dialekty v 1. tisíciletí př. n. l. mají *-aisi*, *āsi*, *esi* (vedle *-ais*), tj. tvar se zachovaným intervokálním *-s-* (nebo alespoň opět restituovaným). RUIJGHOVA interpretuje *-a-i = -ais* je většinou badatelů odmítána. Instr. pl. *-āphi* funguje jako opravdový paradigmatický pád s instrumentálně-sociativní funkcí, ale s eventuálním lokativním zabarvením u pomnožených místních jmen. — Nejčastěji je doložen nominativ pl., dosti častý je i genitiv (u jmen činitelských a etnik) a dativ pl., ostatní pády jsou poměrně ojedinělé. Celkem rozeznáváme u feminin 1. deklinace v sg., du. a pl. 7 různých grafických forem, a to *-a*, *-o*, *-a-e*, *-o-i*, *-a-o*, *-a-i*, *-a-pi*, z toho jsou však dvě pouze zcela ojedinělé (*-a-e*, *-o-i*), přičemž o první z nich není jisté, zda jde o tvar feminina a o druhé, zda jde vůbec o 1. deklinaci.

B. MASKULINA

1. Apelativa mužského rodu

Na rozdíl od feminin 1. deklinace patří všechna maskulina této deklinace k *ā*-kmenům. Nejbezpečněji interpretované jsou z nich tyto:

do-po-ta	PY Tn 316	<i>dospotāi</i> „pán“ (ablautová varianta <i>doms-</i> nebo <i>dms-</i> — vedle alfabetského <i>dems-</i>), srov. <i>despotēs</i>	dat. sg.
e-qe-ta	KN Am 821 + PY An 519 +	(<i>h</i>) <i>ek^wetās</i> , <i>-ai</i> „průvodce, následovník“ <i>m</i> „člen družiny“, srov. <i>hepetās</i> Pindaros	nom. sg. nom. pl.

e-ge-ta-e	KN Am 821	(h)ek ^w et ^ā e	nom. du.
e-ge-ta-i	PY Am 607	(h)ek ^w et ^ā (h)i	dat. pl.
e-re-ta	KN As 5941+	eretai „veslař“, srov.	nom. sg.
	PY An 1+	eretēs	nom. pl.
e-re-ta-o	PY Ad 684	eretāōn	gen. pl.
i-ke-ta	KN B 779	(H)iketās „prosebník“ (zde osobní jméno), srov. hiketēs	nom. sg.
ki-ti-ta	PY An 610+	ktitān, -ai „osadník, obyvatel“, srov. ktitēs Eurip.	ak. sg. nom. pl.
ku-na-ke-ta-i	PY Na 248	kunāgetāhi „lovec“, srov. hom. kynēgetēs, dor. kunāgetās	dat. pl.
me-ta-ki-ti-ta	PY An 610	metaktitai „noví osadníci“, srov. metoikos, srov. i myk. ki-ti-ta (výše)	nom. pl.
pe-re-ku-ta	PY An 172	presgutās „stařec“, srov. att. presbytēs, dór. preigeutās	nom. sg. nebo pl.
qo-u-qo-ta	KN L 480	G ^w oug ^w otāi „Pasák skotu“ (mužské osobní jméno), srov. boubotās Pindaros	dat. sg.
qo-qo-ta-o	PY Ea 270+	g ^w og ^w otāo, -ā(h)ōn	gen. sg. nebo pl.
		lāwagetās, -tai „vůdce lidu, velitel vojska“, srov.	nom. sg. dat. sg.
ra-wa-ke-ta	PY An 724+	lāgetās Pindaros	
su-qo-ta	PY Ea 822	sug ^w otās, ā(h)ōn „pasák vepřů“, srov. hom. sybōtēs, později sybotēs	dat. sg.
su-qo-ta-o	PY Ea 59+	sug ^w otāo, -ā(h)ōn	gen. sg. nebo pl.
te-re-ta	KN Am 826+	telestās, -ai, jméno významného úředníka, srov. telesta	nom. sg.
	PY Er 312	na nápise v Olympii z 6. stol. př. n. l. telestāōn	nom. pl.
te-re-ta-o			gen. pl.
to-ko-so-ta	KN V 150	toksotās „lučištník“ (zde snad mužské osobní jméno), srov. hom. toksotēs	nom. sg.
we-ka-ta	KN Ai 1012	wergatai „dělník, tažný vůl“ srov. bous ergatēs Archil. Sof.	nom. pl.
we-ka-ta-e	KN C 1044	wergatāe	nom./ak. du.

Náleží sem patrně i výrazy a₃-ki-pa-ta KN, PY aigi-pa(s)tās? „pastýř koz?“, srov. aiks „koza“ (nom., dat. sg.), ke-u-po-da PY kheuspondās? „osoba provádějící ulitbu?“, srov. kheō „liji“ a spondē „oběť, ulitba“ (nom. sg.?), ke-u-po-da-o KN⁺ (gen. sg. nebo pl.), ke-po-da PY (chybný tvar nom. sg.), ko-to-ne-ta PY ktoinetai?, „osoby držící půdu zvanou ktoinā“ (nom. pl.), srov. rhod. ktoinetai (nom. pl.), me-nu-a₂ PY⁺, me-nu-wa KN⁺, PY (nom. sg., titul úředníka, v Knóssu používaný pravděpodobně i jako vlastní jméno; srov. Minyai?), mi-ka-ta PY⁺ miktas?, -ai?, „osoba provádějící míšení?“ (nom. dat. eg., nom. pl.) srov. miktos „smíšený“, mo-ro-qa KN⁺, PY⁺ mo(i)ro-kk^ws „držitel podílu“, srov. moira „podíl, díl země“, a passasthai „mít v držení“ (nom. sg.; titul úředníka), o-pi-ti-ni-ja-ta PY⁺ (nom. sg., titul kněze), o-wi-de-ta-i PY⁺ owider-tā(h)i?? „stahovač ovčích kůží??“, srov. ois „ovce“ a deirō „dřu, stahuji“

(dat. pl.), o-*34-ta PY⁺ (nom. pl.), pe-qa-ta PY⁺ (dat. sg.; výraz užívaný k rozlišování dvou mužů stejného jména), po-ku-ta KN⁺, PY⁺ (nom. sg. a pl.; mužské činitelské jméno nebo úřední titul. druhá složka odvozena od *kheō* „lijí“, srov. *prokhytēs* = *prokhoos*), te-qa-ta PY, ti-ni-ja-ta PY (srov. výše o-pi-ti-ni-ja-ta), wa-ka-ti-ja-ta PY, we-re-ka-ra-ta PY⁺ (nom. pl.; mužské povolání).

2. Vlastní jména mužského rodu

Shora jsme uvedli již i některá osobní mužská jména na *-ās*, jež měla svůj původ ve jménech obecných; z dalších, etymologicky méně jasných jmen uvádíme výrazy au-to-a₂-ta PY, au-to-a₃-ta KN, ko-a-ta KN (dat.?), ko-a₂-ta PY, ku-ni-ta KN (dat.?), tu-we-ta *Thuwestai?* (dat. sg., srov. *Thyestēs*), wo-wi-ja-ta PY⁺.

	Sg.		Du.		Pl.	
Nom.	-a	-ās	-a-e	-ae	-a	-ai
Gen.	-a-o	-āo	?	?	-a-o	-āhōn
Dat.	-a	-āi			-a-i?	-āhí?
Ak.	-a	-ān			-a	-ans
Instr.					-a-pl?	-āpht?

Fonetické znění jednotlivých pádů jsou stejná jako u feminin; od nich se liší pouze v genitivu sg., kde mají maskulina koncovku *-āo*, ovlivněnou *o*-kmeny. Tento tvar má však tu nevýhodu, že se v písmě neliší od genitivu pl. V nom. sg. se předpokládá existence sigmatického *-ās*, rovněž ovlivněného ze strany *o*-kmenů, ale teoreticky je možná i pouhá koncovka *-ā* (srov. elejské *telesta*; homérské *hippota* má však krátké *a*, pravděpodobně jde o nominativní užití vokativu). Duálové zakončení *-ae* je doloženo v několika případech, *o*-kmenové zakončení *-ō* je u maskulin zatím bez dokladu.

Nejčastěji jsou opět doloženy nom. sg. a pl., velmi málo naproti tomu ak. sg. a dat. pl., bez dokladu je gen./dat. du., ak. a instr. pl., oba poslední pády lze však bez potíží rekonstruovat. To dovoluje uznávat pouhých 5 různých grafických zakončení u *ā*-kmenových maskulin (*-a*, *-a-o*, *-a-e*, *-a-i*, *-a-pi*).

Rozebírání substantiv 1. deklinace nám pomohl sestavit základní soubor asi 130 bezpečně interpretovaných výrazů, k nimž se druží cca 120 dalších slov, patřících rovněž k 1. deklinaci, ale s interpretacemi více méně spekulativními. Celkový počet 250 slov je zhruba poloviční ve srovnání s cca 500 výrazy, které se nám v předešlých dvou stacích podařilo identifikovat jako jména 3. deklinace, je třeba mít ovšem na paměti, že v tomto příspěvku jsme nepřihlíželi k adjektivům 1./2. deklinace, pokud neměla jasnou substantivní platnost. Zahrnutím adjektiv by se podle našich předběžných odhadů zvýšil počet *ā*-kmenových jmen zhruba na dvojnásobek, nepokládali jsme však za vhodné odtrhovat *ā*-ové tvary adjektiv 1./2. deklinace od *o*-ových forem.

LITERATURA

- BARTONEK, A.: Substantiva a adjektiva konsonantických kmenů 3. deklinace v mykénské řečtině, SPFFBU 25, 1980, 201—222.
- BARTONEK, A.: Substantiva a adjektiva samohláskových kmenů 3. deklinace v mykénské řečtině, SPFFBU 27, 1982, 223—234.
- RUIJGH, C. J.: Études sur la grammaire et le vocabulaire du grec mycénien, Amsterdam 1967.
- VENTRIS, M.—CHADWICK, J.: Documents in Mycenaean Greek², Cambridge 1973.
- VILBORG, E.: A Tentative Grammar of Mycenaean Greek, Göteborg 1960.

THE SUBSTANTIVES OF THE 1ST DECLENSION
IN MYCENAEAN GREEK

The total number of reliably ascertained instances of the substantives of the 1st declension in Mycenaean Greek amounts to ca. 130 words, some other 120 Mycenaean substantives belonging here with a rather high probability. About a half of them, of course, are proper names. In any case, all the main types of the 1st declension are well documented in Mycenaean (feminine \bar{a} -stems, feminine \bar{a} -stems, masculine \bar{a} -stem).